

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

הזכרת נשמות ("יזכור") ביחיד בתקופת הקורונה

שאלה

בשנה זו לצערנו לרבים לא יתאפשר לומר הזכרת נשמות בשביעי של פסח בציבור. האם ניתן להזכיר נשמות בבית, ביחידות?

תשובה

מנהג האשכנזים להזכיר נשמות לפני תפילת מוסף ביום הכיפורים, בשמיני עצרת, בשביעי של פסח ובשבועות. המנהג המקורי הוא להזכיר נשמות דווקא ביום הכיפורים, משום שזכירת המתים מעוררת בלב האנשים הרהורי תשובה ומשום שגם המתים זקוקים לכפרה (רמ"א, או"ח תרכ"א, ו; קיצור שולחן ערוך, קל"ג, כא). אולם המנהג הורחב גם לשלושת הרגלים, מכיוון שבמצב הרגיל זמנים אלו הם זמני התכנסות משפחתית (מה שלצערנו לא אפשרי כעת), ולכן היו מזכירים בהם גם את הנפטרים. וכעין זה כתוב בספר **קב הישר** (פרק פ"ו), בשם **המהר"ל**:

מצאתי כתוב בשם מהר"ל ז"ל, ושמעתי טעם הגון למה מזכירין נשמות... באחרון של ימים טובים. דע, כי אחת מעשרה ניסים שהיו במקדש הוא שכל ישראל היו נכנסים לבית המקדש שלוש פעמים בשנה – בחג המצות, בחג השבועות ובחג הסוכות, והיו עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, וזהו היה נגד הטבע.

והעניין כך, כי כל רגל ורגל היו באים נשמת אברהם יצחק ויעקב לבית מקדש של מעלה עם כל נשמות הצדיקים... ומקדש של מעלה הוא רוחני ולכן היה יכול לקבל כל כלל ישראל. ולכן עכשיו, שחרב הבית בעווננו, צריכין אנו להזכיר נשמות אבותינו הקדושים בכל רגל ורגל, כדי שיהיה זכותם עומדת לנו ולזרענו עד עולם, אמן.

האם אפשר להזכיר נשמות ביחיד?

לכתחילה יש לומר הזכרת נשמות בציבור (ובמיוחד את הנוסח "אל מלא רחמים, ראו להלן), אך מי שאין לו מניין יכול להזכיר נשמות גם ביחידות, כיוון שהזכרת נשמות אינה "דבר שבקדושה" שמחייב עשרה (שו"ת דודאי השדה, סימן י"ב; גשר החיים שם, אות ו; הלכות שלמה, תפילה, ט"ז, ס"ק ט). כאשר מזכירים נשמות ביחידות לא אומרים בסיום "ונאמר אמן" אלא רק "אמן" (גשר החיים ל"ב, ה).

נוסח הזכרת נשמות (למנהג האשכנזים)

יש שני נוסחים להזכרת נשמות. נוסח אחד פותח במילים "יזכור א-להים נשמת...", ונוסח שני פותח במילים "א-ל מלא רחמים". באופן פשוט הנוסח "יזכור" נתקן עבור הזכרת נשמות שכל אחד ואחד אומר בעצמו לעילוי נשמת קרוביו, והנוסח "א-ל מלא רחמים" נאמר כאשר הזכרת הנשמות נאמרת על ידי שליח הציבור, כגון באזכרות או בהזכרת נשמות בשבתות (זהו גם הנוסח שאומרים לעילוי נשמת קדושי השואה או חללי צה"ל), והיחיד לא אומר אותו (גשר החיים ל"א, ב; ארחות רבנו, ח"ב, הוספות בסוף הספר, עמ' יא), וכך הנוסח ברוב הסידורים.

עם זאת, כיום מקובל אצל רבים לומר את שני הנוסחים גם באופן פרטי: תחילה את הנוסח "יזכור", ואחר כך את הנוסח "א-ל מלא רחמים", וכך מודפס בהרבה סידורים (נטעי גבריאל, ח"ב, ע"ט, י"ח). ויש סידורים שכתוב בהם לומר את הנוסח "יזכור"

יוסף צבי רימון

רבה של אלון שבות דרום
ראש הישיבה, ראש בתי המדרש
ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644

נייד: 052-5456060

פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

רק לעילוי נשמת ההורים, ולעילוי נשמת שאר הקרובים אומרים את הנוסח "א-ל מלא רחמים". למעשה, ניתן לומר את כל הנוסחים גם ביחידות.

לסיכום: מותר לומר הזכרת נשמות ביחיד, לפי הנוסח שרגילים לומר. כפי שכתבנו, הזכרת נשמות בשלושת הרגלים מבטאת את העובדה שימים אלו הם ימי התכנסות משפחתית. דווקא במציאות הקיימות בימינו, שבה איננו יכולים להתכנס, ואנשים רבים מנותקים ממשפחותיהם, יש להזכרת נשמות משמעות מיוחדת משום שזכרון המתים מחבר אותנו לשורשי המשפחה ומאחד אותנו יחד.

קהילה שרוצה לארגן אמירה משותפת של "יזכור" לפני החג, דרך אפליקציית 'זום' וכדומה – יכולה לעשות זאת. באופן עקרוני בחו"ל היו אומרים "יזכור" ביום טוב שני, שבו היו קוראים את המילים "איש כמתנת ידו", שיש בהם רמז לנתינת צדקה לעילוי נשמת הנפטר (קיצור שולחן ערוך שם). בארץ ישראל אין יום טוב שני ולכן הקדימו את אמירת "יזכור" ליום טוב ראשון. לכן, אם קהילה רוצה לעשות יחד בזום לפני החג, הדבר אפשרי ואין בכך חריגה מיוחדת מהמנהג. בע"ה מתוך הזכרת נשמות הנפטרים ומתוך האחדות נתפלל לקב"ה שיסיר מעלינו את הנגע והמחלה ויחזיר אותנו במהרה לחיי שגרה תקינים ובריאים.

חג שמח,

יוסף צבי רימון

